

wantij

OKTOBER 2019 | nummer 139 | jaargang 36 | nr. 3

Bomen Bomen Bomen

Inhoud

2	Inhoud en colofon	16	Uit liefde voor het landschap <i>Peter Louwerse</i>
3	Bomen Bomen Bomen <i>Ira von Harras</i>	18	Bomen versterken de structuur van een landschap <i>Willem de Weert</i>
6	Een aangeplant bos heeft sturing nodig <i>Willem de Weert</i>	19	Natuurmens én vlieg aan het plafond <i>Willem de Weert</i>
8	De Schotsman zes jaar na de dunning <i>Karel Leeftink</i>	20	Houtkachels onder vuur <i>Guido Krijger</i>
10	De oudste en dikste bomen van Zeeland <i>Peter Maas</i>	22	Uit het goede hout gesneden <i>Guido Krijger</i>
12	Waterschap vindt bomen rooien helemaal niet leuk <i>Peter Louwerse</i>	23	Berichten van de ZMf <i>Gabi Sinke</i>
15	Meer bos in Zeeland wordt puzzelen <i>Willem de Weert</i>	24	De Voetafdruk <i>Gerda Spaander</i>

Colofon

OKTOBER 2019 | nummer 139 | jaargang 36 | nr. 3

Het wantij is 'de draaiing of stilstand in het water, waar vloedstromen elkaar ontmoeten.' Wantij is een uitgave van de ZMf. Het blad wordt naar de leden van de ZMf verstuurd. Bijdragen kunnen in overleg met de eindredacteur worden ingediend. Auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikel. Plaatsing in dit blad hoeft niet te betekenen dat de vermelde meningen het inzicht van de redactie, het bureau of het bestuur van de ZMf weergeven

Redactie:

Lineke Keizer (secretariaat), Peter Louwerse, Guido Krijger, Gabi Sinke en Willem de Weert (eindredactie). Met medewerking van Gerda Spaander

Redactiesecretariaat:

ZMf, Kousteensedijk 7, 4331 JE Middelburg
T. 0118 - 654 180 | E. lkeizer@zmf.nl

Vormgeving en productie:

Nilsson, Goes

Voorpaginafoto:

Loes de Jong

Bomen Bomen Bomen

Ira von Harras

Eerder liet ik mij als directeur van de ZMf publiekelijk uit over bomen in de media. Dit was naar aanleiding van een artikel in de krant waarin het Waterschap Scheldestromen aangaf minder bomen terug te planten dan dat er gekapt werden. Vanwege het klimaatprobleem, maar ook gezien de waarde die ik bomen persoonlijk toe ken, wilde ik hen toen wijzen op hun maatschappelijke verantwoordelijkheid om de kwaliteit van onze leefomgeving goed te houden. Ik pleit simpelweg voor een fundamenteel goed herplantbeleid. Dit komt bij mij voort uit een diep persoonlijk besef van de waarde van bomen.

Foto: Jasmijn Haars

Verslagen

Een paar weken geleden las ik over de verschrikkelijke branden in het Amazonegebied. En hoewel er veel vaker grote bosbranden woeden op andere continenten waar we veel te weinig over horen in de media, stond door het bericht over de Amazone, voor mij alles stil. Ik werd overvallen door een diep gevoel van verslagenheid.

En dat deelde ik op mijn social media:

'Amazone brandt. Ons grootste regenwoud. Het is zo ontzettend belangrijk. Voor zuurstof, de bomen vertragen klimaatverandering en het regenwoud is ons rijkste gebied voor biodiversiteit. Een natuurlijke omgeving voor vele mensen, dieren en planten. Ik vind het doodeng,

beangstigend en ik voel me machteloos. Ik weet nu niets anders te doen dan verdrietig te zijn om de hartverscheurende scenario's. En te hopen op het juiste inzicht bij de verantwoordelijken.' #biodiversiteit #klimaatverandering #bomen

Een paar uur lang lag ik op de bank onder

een deken met mijn laptop en las over bomen. Over hun rol op de aarde, juist in deze tijden van klimaatverandering, en hun impact op de biodiversiteit. Ik verzamelde de functies van bomen, hun ecosysteemdiensten. Die lijst werd steeds langer. Bomen produceren namelijk zuurstof, ze zuiveren de lucht.

ZMf: plant na kap niet minder bomen terug

Waterschap begint aan kapseizoen. 2.458 bomen weg, 1.609 erbij. Voor elke boom die wordt gekapt, moet er ten minste een terugkomen. Die dringende oproep doet directeur Ira von Harras van natuur- en milieustrategie ZMf aan het waterschap. 'Bomen zijn superbelangrijk', zegt ze. 'We kunnen ons niet veroorloven om te zeggen: we planten er minder terug.'

Bron: PZC. november 2018

Plofbomen

‘Plofkoppen kenden we al, hormoonbiggen, kistkalveren. Nu ook nog de plofbomen.’ Wohlleben nam na 23 jaar ontslag bij het Duitse staatsbosbeheer. ‘Ik beheerde niet, ik buitte uit.’ Boswachter is hij nog steeds, van dezelfde 1.200 hectare als voorheen, maar nu doet hij het op zijn manier. Hij beheert het zo min mogelijk. De gemeente waarin zijn bosgebied ligt, laat hem begaan. Elk bosgebied in Duitsland moet omzet maken, en normaal is het de houtoogst die winst oplevert. Wohlleben verdient ook geld, maar zonder één boom geweld aan te doen. Zijn bos is rendabel door de rondleidingen die hij er geeft en door de vierkante meters ‘wild bos’ die particulieren kunnen adopteren. Men kan zich na crematie laten begraven in zijn bos; as in een beukenhouten urn in de grond, de boom als levende grafsteen. In zijn bos rijden geen zware tractoren of machines. ‘Die persen de bodem samen.’ Het zware werk wordt gedaan door paarden. Hij hakt heus weleens een boom om, daar is hij ook helemaal niet tegen. ‘Maar het is net als met een geit slachten die een goed leven heeft gehad. Je doet het met respect, neemt niet meer dan je nodig hebt en verstoort de natuur zo min mogelijk.’

Het verborgen leven van bomen. Peter Wohlleben.

Bomen maken de bodem vruchtbaarder. Bomen bieden beschutting en nest-gelegenheid voor veel soorten dieren, vogels en insecten. Doordat ons klimaat verandert kampen we meer en meer met hete zomers. Bomen zijn de beste airconditioners die er bestaan! Ze fungeren als grensmarkering, als windbreker. Bovendien gaat er een enorme rust van ze uit. Een oude grenslinde solitair in het landschap, een prachtige bomenrij op een Zeeuwse dijk, ze zijn krachtige sfeerbepalers en geven een gevoel van geluk.

Verlagen? Toch niet!

Na een paar uur lezen en balen, besloot ik te gaan wandelen. Vanuit zorg en urgentiebesef komt soms de beste actie. Ik liep met de hond over een dijk met prachtige populieren in de buurt van Goes. Ik bedacht wat ik wilde doen. Thuis adopteerde ik spontaan een paar vierkante meter regenwoud voor al mijn vier kinderen. Dat gaf me even het gevoel dat ik een bijdrage kon leveren, hoe klein ook. Maar ik dacht nog even verder. Bomen zijn niet alleen belangrijk in de Amazone, ook in Zeeland zijn ze onmisbaar. En dat is waar ik, met mijn prachtige baan bij de ZMf, het verschil kan maken.

Areaal bos

Het areaal bos in Nederland neemt de laatste tijd af (CBS). Dit komt onder andere doordat bossen worden geveld voor omvorming naar andere natuurdoelen of omdat natuurbeheerders zich, door bezuinigingen, genoodzaakt zien meer bomen te rooien om eigen inkomsten te genereren. Hout dient de laatste jaren ook als energiebron in de transitie naar een circulaire economie. In het verleden werden boeren financieel gestimuleerd om bos aan te leggen op landbouwgrond. Deze regeling werd echter in 2010 afgeschaft. Bomen hebben het dus moeilijk en kunnen onze steun heel goed gebruiken. Het is de hoogste tijd om ons hard te maken voor duurzaam boom- en bosbeheer en om het bestaande areaal bos te behouden en zelfs flink uit te breiden.

Boscampagne

Ik wil met de ZMf een kraakhelder manifest over bomen opstellen. En ik wil actie! Om niet alleen naar een ander te wijzen, maar ook om zelf verantwoordelijkheid te nemen. De ZMf zal, vanuit de overtuiging dat bomen van

wezenlijk belang zijn voor de toekomst van de wereld en onze directe leefomgeving, initiatieven aanjagen, stimuleren waar kan en beschermen waar nodig! Nu al werken we aan het landelijke Plan Boom. Daarnaast zijn we in gesprek met aangesloten terreinbeherende organisaties over een gezamenlijke boscampagne. Vaak melden zich Zeeuwen en lokale groepen bij de ZMf met hun zorgen over voorgenomen boskap, het verdwijnen van houtwallen of de kap van kenmerkende bomen. Wij ondersteunen burgers en gemeenten met praktische tips voor het (helpen) behouden van bomen. En we roepen bosbeheerders en overheden op mee te denken over hoe de afname van het bosareaal kan worden gestopt, open te staan voor nieuwe inzichten en nieuwe verdienmodellen die passender zijn bij de huidige vraag van de consumenten te zorgen voor klimaatbossen, zodat komende generaties kunnen genieten van duurzame bossen.

Groene inspiratie

In mijn vakantie heb ik verschillende boeken gelezen over bomen die me tot nieuwe inzichten hebben gebracht,

waaronder het boek van boswachter Peter Wohlleben. Hij schrijft onder andere over communicatie tussen bomen. De laatste jaren wordt er onderzoek gedaan naar hoe bomen onderling stoffen uitwisselen, hoe het bos in staat is om zichzelf 'staande' te houden. En hoe bomen via schimmels en uitwisseling van stoffen elkaar ook kunnen beschermen. Dat geeft nieuwe kennis.

Hoop

Nog een boek dat me aan het denken zette over bomen was Drawdown van Paul Hawken. Een boek van hoop, vind ik. Het draagt een veelomvattend plan om klimaatontwrichting te keren. Voor mij is de kracht van dit boek dat een internationale coalitie van onderzoekers, wetenschappers en experts zo'n honderd realistische oplossingen tegen klimaatverandering heeft geïdentificeerd, en daarnaast ook nauwkeurig heeft berekend welke investering die vergen. Ook laat de coalitie zien dat deze oplossingen, naast hun fundamentele bijdrage aan het tegengaan van klimaatontwrichting, ook andere (financiële) rendementen opleveren. Wanneer we deze oplossingen wereldwijd en gezamenlijk toepassen,

kunnen we verdere opwarming afremmen en zelfs tegengaan.

De boom om de hoek

Het vermogen van bomen om CO₂ uit de lucht te halen en vast te leggen door middel van fotosynthese, maakt bomen dus onmisbaar op een opwarmende aarde. Daarom is het behoud van bos en de aanplant ervan wereldwijd zo belangrijk. Het doel is het creëren van nieuwe bossen op plaatsen waar tenminste vijftig jaar geen bomen hebben gestaan. Verarmde weilanden en akkers of land dat zwaar beschadigd is door mijnbouw of ander gebruik, zijn geschikt om strategisch te beplanten met bomen en vaste planten. Klimaatverandering is een mega uitdaging op mondiale schaal. Maar uiteindelijk begint die verandering bij ons, heel dichtbij. Dus bij de bomen om de hoek. Zou het niet een prachtig begin van de oplossing zijn om er samen voor te zorgen dat we de lucht in Zeeland en daarbuiten beter maken door nieuwe bossen te planten in onze regio? Daarbij kunnen we dan volop genieten van alle voordelen die bomen bieden, voor ons en voor de biodiversiteit.

OPROEP: zoek naar grond voor nieuwe Zeeuwse bossen

De ZMf doet een oproep aan iedereen in Zeeland, van burger tot bedrijven en gemeenten: laten we actief op zoek gaan naar locaties voor onze nieuwe bossen, misschien industrieterreinen, verlaten percelen of middelbermen van snelwegen of andere vormen van braakliggend terrein. Ieder stuk 'vergeten' of verlaten grond of percelen die niet meer worden onderhouden, kunnen enorm bijdragen aan het verlagen van het CO₂-gehalte. Dus weet je zo'n stuk grond in Zeeland, neem dan contact met ons op. Wie weet kan ZMf met jouw tip een mooi groen initiatief starten!

Ira Von Harras
is directeur van de ZMf.

Boswachters Staatsbosbeheer:

‘Een aangeplant bos heeft sturing nodig’

Karel Leeftink en Peter Maas zijn boswachters bij Staatsbosbeheer. Ze werken onder meer in de Zeeuwse bossen (die ooit allemaal zijn aangeplant).

Daar onderhouden ze de natuur, begeleiden de recreatie én laten bomen en struiken kappen. Dat laatste moeten ze steeds vaker uitleggen, is hun ervaring.

Willem de Weert

‘We krijgen regelmatig commentaar als we bomen aan het rooien zijn. Niet enkel over het kappen zelf, maar ook over de manier waarop. Vooral over de inzet van zware machines. Mensen hebben het idee dat we het bos aan gort rijden. Het rooien van bos doen we overigens niet zelf, maar besteden we uit, en dan volgens ónze aanwijzingen. Wij bekijken van tevoren welke bomen en struiken blijven staan (blauwe stip) en welke geogst kunnen worden (oranje stip). De aannemer rijdt niet kriskras door het bos, maar over door ons aangewezen paden met de bedoeling om de bosbodem te beschermen. Een deel van het hout moet

blijven liggen. Dat oogt misschien slordig, als half werk, maar schimmels, mossen en insecten profiteren daarvan.

En het achtergelaten hout is tevens voeding voor de bosbodem. Op zandige bodem laten we meer liggen dan op kleiige omdat die bodem van nature al voedselrijk is. We kappen in het bos maximaal vakken van ½ hectare, niet alleen voor het zicht, maar ook omdat we het bos robuuster willen maken en meer bestendig tegen een veranderend (warmer en droger) klimaat. Open plekken maken een bos gevarieerder omdat er dan donkere en lichte plekken

zijn. Het bos heeft een aantal jaren nodig voordat het weer natuurlijk oogt, daar ontkom je niet aan (zie artikel over De Schotsman).’

Gevoelig

‘We weten dat het kappen van bomen gevoelig ligt, maar vinden dat we het goed kunnen uitleggen. Het meest gevoelig ligt het kappen op dijken, want door het weghalen van de bomen daar verandert het polderlandschap rigoureuus. Veel van deze bomen zijn geplant tijdens ruilverkavelingen in de tweede helft van vorig jaar, vaak met dezelfde soorten zoals populieren. Die zijn nu kaprijp en kunnen

gevaarlijk worden. We gaan vooraf in gesprek met onder andere de betreffende natuurvereniging in de streek, bijvoorbeeld De Steltkluut (waarvan boswachter Maas zelf lid is) of met de Tuin van Zeeland op Walcheren die heel ‘boomgevoelig’ is (zie artikel in deze Wantij). We informeren het publiek wat, waar, wanneer en waarom er gekapt gaat worden. Waar mogelijk sparen we uit landschappelijk oogpunt karakteristieke bomen, zeker als ze niemand in de weg staan. Een voorbeeld is aan de Otheense Kreek bij Terneuzen.’

FSC

De boswachters leggen uit waarom hout oogsten in hun ogen geen vies woord is. ‘Staatsbosbeheer is een FSC- gecertificeerd bedrijf. Hout is een mooi ambachtelijk product dat voor van alles en nog wat in ons leven gebruikt wordt. Van ons hout

wéét je waar het vandaan komt, namelijk uit ons eigen land. Op hout uit het buitenland heb je minder zicht. Hout uit Rusland bijvoorbeeld is lang onderweg met allerlei vormen van transport zoals boten en vrachtauto’s. Weet jij veel waar en hoe al dat hout gekapt wordt?

Ons hout voldoet aan de eisen van het FSC-keurmerk. De regering streeft ernaar dat er meer hout uit eigen land moet komen. Nu is dat slechts 7 tot 9 procent, dat moet naar 15 procent, en daar ligt ook een opdracht voor Staatsbosbeheer. Ons hout wordt voor zo hoog mogelijk kwalitatief gebruik ingezet. Van het dikste hout zagen we planken. Van minder kwalitatief hout worden plaatmateriaal, kratjes en papier gemaakt. De restpartijen gaan als biomassa naar de energiecentrale. Dat heeft wel als nadeel dat de CO₂ dan weer vrijkomt.’

Achterstallig onderhoud

‘We hebben niet de neiging om minder onderhoud in het bos te gaan doen, maar juist meer. Er is in Zeeland achterstallig bosonderhoud door de bezuinigingen waarmee we te maken kregen. Een bos moet je dunnen om bomen een groeikans te geven. Bezoekers zullen dus vaker stapels geveld bomen langs het pad zien liggen, wat op de zandgronden elders in Nederland een vertrouwd beeld is. Zeeland heeft relatief veel jong bos waar nog nooit wat aan gedaan is. Dat gaan we nu wél doen, met als voordeel dat de variatie in biotopen zal toenemen. We noemen dat cyclisch onderhoud. Een cyclisch onderhouden bos is ook klimaatbestendiger. Wat dat laatste betreft gaan we nu meer droogte-bestendige soorten aanplanten zoals de boomhazelaar.’

‘Ons hout is een FSC-gecertificeerd streekproduct’

‘We hebben als Staatsbosbeheer ook te maken met nieuwe ontwikkelingen en veranderend beleid. In de Boswachterij Westerschouwen is bijvoorbeeld in het kader van de afspraken van de conventie van Rio om meer biodiversiteit te krijgen, dennenbos omgehakt om weer stuifzand te krijgen en duinvorming te bevorderen. Anno 2019 is klimaatverandering een onderwerp waar we mee aan de slag moeten.’

Voor meer informatie:
www.staatsbosbeheer.nl/over-staatsbosbeheer/feiten-en-cijfers/zeeland

Willem de Weert
is eindredacteur van Wantij.

Heeft het bos zich hersteld?

De Schotsman zes jaar na de dunning

Op De Schotsman (Noord-Beveland) is een jaar of vijf geleden het westelijke deel van het bos ingrijpend gedund. Dat gebeurde met een harvester, een machine die de bomen velt, van de kronen ontdoet, schors en zijtakken verwijdert en het een en ander op maat zaagt. Groot materieel dus. Hoe heeft het bos zich jaren na die 'kaalslag' hersteld? Heeft het zich überhaupt hersteld?

Karel Leeftink

‘Het is zaak de natuur de tijd te gunnen’

De Schotsman is een voormalig schor in het Veerse Meer, dat bij de afsluiting van het Veerse Gat in 1963 voorgoed droogviel. De plaat is in de jaren zestig en zeventig voor een gedeelte ingeplant met bos. Dat gebeurde volgens de toen heersende ‘mode’: recht en overzichtelijk, met de bomen direct aan de wandel- en ruitpaden. Later zijn hier en daar ‘zomen’ in de bosrand aangebracht. Dat zijn bochten zodat er wat warmere hoekjes ontstonden – belangrijk voor vlinders en andere insecten – en het bos wat minder rechthoekig werd. Tussen de bospercelen in zijn de grootste waarden van het terrein te vinden: de korte hier en daar nog wat zilte graslanden, waar een aantal soorten orchideeën, ratelaar, pinksterbloem, parnassia en bijzondere grassen voorkomt. Het bos herbergt met het ouder worden typische bosvogels als spechten, buizerd en havik, zwartkop en tjiftjaf, appelvink en boomkruiper en lijsterachtigen.

Open wond

Een jaar of zes geleden is een deel van de Schotsman gedund, dat wil zeggen er is een behoorlijk aantal bomen weggehaald om andere bomen meer ruimte te geven om zich te ontwikkelen. De werkzaamheden vonden plaats na het broedseizoen in de nazomer en voor de te verwachten herfstregens – zodat er in het bos met groot materieel snel en efficiënt gewerkt kon worden. Hoe droger, hoe minder schadde (sporen, verdichting) en hoe minder de bodem en bodemfauna onder de werkzaamheden lijden. Deze grootschalige ingreep zorgde in eerste instantie voor ‘een open wond’ in het terrein: boomresten, takken, stompen, forse open plekken, omver gevallen kleinere boompjes en de onvermijdelijke sporen in de paden. Bovendien was het groeiseizoen voorbij, dus het bos ging kaal de winter in. Overigens is het beleid een gedeelte van de takken en boomresten te laten liggen (10-15%), want ‘dood hout brengt weer leven’.

Meer variatie

Zoveel jaren later zie je nog steeds sporen van die ingreep. Er liggen in het bos nog boomstronken en takken van de dunning

van toen, maar een groot gedeelte ervan is inmiddels overgroeid met mossen en schimmels. Het schors en de bladeren zijn vrijwel vergaan en in het bosbed opgenomen. Op de door de dunning ontstane open plekken in het bos, hebben zich nieuwe planten gevestigd. Er zijn essen en eiken – nou ja, esjes en eikjes – opgeschoten, leverkruid laat zich volop zien, brandnetel, braam en meidoorn hebben van de gecreëerde ruimte tussen de bomen die zijn blijven staan, gebruik gemaakt. Door het weghalen van bomen is immers niet alleen ruimte, maar vooral ook licht gekomen. En dat zorgt weer voor het ontkiemen van zaden, die al vele jaren in de bodem aanwezig waren, maar zich door het gesloten bladerdek niet konden ontwikkelen. Of je het mooi vindt of niet, is een kwestie van smaak. Feit is dat er veel meer variatie in vegetatie is gekomen, zowel qua soorten als leeftijd. Dit op zijn beurt heeft zijn weerslag op het voorkomen van andere levensvormen zoals insecten en vogels.

Het bos is opener geworden en daarmee ook aantrekkelijker voor bijvoorbeeld reeën. Die zijn als fijnproevers gebaat bij jong opschot. Er leven nu circa 75 reeën in het gebied. Bij het herstel na een dunning of natuurlijke ingrepen zoals brand, storm en overstroming, is het zaak de natuur tijd te gunnen. Wij mensen denken vaak in termijnen van hooguit een jaar of twee, maar ontwikkelingen in de natuur krijgen veel langzamer vorm.

Het duurt dus wel even voordat het bos een nieuw evenwicht gevonden heeft. En er een stabiele balans komt tussen de diverse planten en dieren, die allemaal om de nieuwe ruimte met de nieuwe mogelijkheden vechten. Uiteindelijk zullen de sterkste soorten het bos een stevige basis en een nieuwe bestendigheid geven.

Voor meer informatie:
www.staatsbosbeheer.nl/routes/veerse-meer/wandelroute-schotsman-groen

Karel Leeftink is boswachter bij Staatsbosbeheer.

De Manteling

De oudste en dikste bomen van Zeeland

Hier vind je waarschijnlijk de oudste en dikste bomen van heel Zeeland: de Manteling tussen Oostkapelle en Domburg.

Peter Maas

Vragen

De duinen zorgen voor beschutting tegen de zeewind. De wat hogere ligging bood bescherming tegen het zilte water van de inundatie in 1944-1945. Dat alles maakt dat hier nog altijd bomen te vinden zijn die twee eeuwen of misschien wel drie eeuwen geleden zijn geplant. Staatsbosbeheer beheert het gebied en loopt tegen verschillende vragen aan. Hoe de recreatieve druk beheersbaar te houden? Hoe de oude bomen koesteren maar toch ruimte vinden voor jonge aanplant? Hoe om te gaan met vervelende exoten in het gebied zoals watercrassula, Amerikaanse vogelkers, rimpelroos of Japanse duizendknoop? Hoe geef je de bijzondere stinzenflora zoals bostulp, Oosterse sterhyacint, dichtersnarcis, stengellose sleutelbloem of vingerhelmbloem voldoende ruimte? Hoe houd je maximaal water vast in dit gebied zonder het bos te laten verdrinken? Hoe beheer je dit gebied als een cultuurhistorisch parkbos, maar geef je toch ook de ruimte aan de ontwikkeling van een bosmilieu met bijbehorende vogels, planten, mossen, paddenstoelen en dood hout?

Stamontrek

Gaat u een keer op pad door het gebied, neem dan vooral de tijd. Kijk eens rond bij de 'goudvissenkom'. Hier staan enkele statige moerascypressen. Ze kleuren in de herfst prachtig naar goudbruin voordat ze hun naalden laten vallen. Daar dichtbij moet je vooral ook uitkijken naar de oude

zomereiken. Sommige eiken hebben een stamontrek van meer dan drie meter! Maar er staan ook eiken tussen die de vergankelijkheid wel zeer aanschouwelijk maken. Het kernhout is weggerot, hele stammen zijn uitgehold, kronen uitgewaaid en takken uitgescheurd. Het is duidelijk: deze bomen hebben letterlijk hun langste tijd gehad. Waar het kan worden nieuwe bomen aangeplant, maar heel veel ruimte is hier niet.

Mondriaan

Hier loop je door oude buitenplaatsen met de naam Westhove, Duinbeek of Berkenbosch. Je vindt er zelfs een Mondriaan-boom. Het is een oude taxus, geliefd als klimboom en of het verhaal helemaal klopt is een tweede, maar men vertelt dat deze boom ooit model stond voor de bekende schilder. Dat zou dan in 1912 gebeurd moeten zijn. Dan verder lopend richting de zee komen we langs het Beukenlaantje, wellicht het meest karakteristieke beeld van de Manteling. De beuken zijn ooit aangeplant als windscherm tegen het stuivende duinzand.

Nu zijn het kronkelende sprookjesbos-bomen die al menig fotograaf inspireerden. Het loont de moeite om van hieruit even door het duin te lopen en daarbij te letten op de hoogte van de bomen, of liever gezegd het ontbreken daarvan. Door de felle zilte zeewind worden de kronen geschoren en lukt het

de bomen niet om tot een statige hoogte uit te groeien. Meer landinwaarts worden ze wat hoger en dat zorgt bij elkaar voor een heel karakteristiek beeld van een zogenaamd geschoren eikenbos.

Tamme kastanje

Dan terug het bos in, richting kasteel Westhove, even over de Romeinse brug om daar beslist te stoppen bij een van mijn absolute favorieten: de tamme kastanje. Er wordt gefluisterd dat deze boom misschien wel drie eeuwen oud zou zijn. Hij staat daar maar alleen op het open veld, vlak tegen het bruggetje aan. Maar wat een indrukwekkend stuk leven! Dat leven zit nu nog vooral aan de buitenkant, want de centrale stam is reeds lang geleden voor het grootste deel door zwammen en schimmels verteerd en de oorspronkelijke kroon is er reeds lang geleden uitgewaaid.

Aan alle kanten toont deze boom de wil om verder te leven. Er zijn jonge, vitale takken en de bladeren zijn frisgroen. Eén tip: ga vooral even tegen deze boom aan staan. Voel die drang om te leven en voel die enorme tijdsspanne die hierin opgeslagen ligt.

 Peter Maas is boswachter bij Staatsbosbeheer.

.....
**‘Voel die drang
om te leven’**
.....

*Tamme kastanje bij kasteel Westhove.
Foto: Peter Maas.*

Waterschap vindt bomen rooien helemaal niet leuk

Bij het kappen van beplanting, zeker langs wegen, is een goede communicatie uiterst belangrijk. Bij Waterschap Scheldestromen weten ze dat als geen ander. Vraag dat maar aan Bert-Paul de Kam, beleidsmedewerker Groen (gespecialiseerd in bomen) van de afdeling Wegen van het waterschap.

Peter Louwerse

Eerst legt De Kam uit waarom kappen en herbepanten noodzakelijk is.

‘Het waterschap vindt het rooien van beplanting eigenlijk helemaal niet leuk,’ zegt De Kam. ‘We doen dit uit noodzaak. In de eerste plaats voor de verkeersveiligheid. Andere redenen zijn het creëren van meer diversiteit en het behouden van het karakteristieke landschap met haar ecologische waarden.’

Verkeersveiligheid

Verkeersveiligheid spreekt voor zich. De wegbeplanting wordt om de vier jaar visueel geïnspecteerd door eigen groenkantonniers van het waterschap. Als er gevaar dreigt voor omvallen of afbreken van een boom wordt direct ingegrepen. Tevens zijn de inspecties de basis voor de beheers- en uitvoeringsplannen die het waterschap maakt en uitvoert. Bij storm worden gevoelige locaties extra bekeken. Dat zijn plaatsen waar bijvoorbeeld veel zieke en aangetaste bomen staan. Deze worden extra in de gaten gehouden. ‘Maar we willen ook niet te snel kappen,’ zegt De Kam. ‘Als een boom licht is aangetast door de bijvoorbeeld essentakziekte, dan zullen wij niet direct gaan kappen, al is de plaats waar de boom staat wel bepalend. We kappen pas bij zware aantasting.’

Gezonde essen laten we staan, hiermee hopen we het ontwikkelen van resistente soorten een kans te geven. Bij de iep, een zeer karakteristieke Zeeuwse boom, is dat al gelukt.’

Strookje

‘We proberen een balans te vinden tussen het behoud van het landschap zoals de mensen dat gewend zijn, en meer diversiteit in de wegbeplanting,’ legt De Kam uit. ‘We houden rekening met historische waarden, maar ook met nieuwe bestemmingsplannen van de gemeenten. En natuurlijk met de belangen van landbouw en recreatie. We werken op een strookje van meestal slechts twee keer twee meter langs de weg. Daar liggen ook nog kabels en leidingen in en de achterliggende sloten moeten ook gemaaid kunnen worden. Verder kunnen archeologische waarden een rol spelen.’

.....
‘Het waterschap is verplicht tot herplant’
.....

Monocultuur doorbreken

Maar veranderen is noodzakelijk. Hij vervolgt: ‘We moeten de monocultuur doorbreken en ziektes bestrijden. Eind vorige eeuw hadden we de iepziekte. We hebben toen massaal essen geplant, want dat leek toen de ideale boom. Maar nu hebben we de essentakziekte. Van de essen zal 85% het niet gaan halen. Diversiteit en variatie kunnen het antwoord zijn op de uitbraak van massale ziekten. Daarom worden verschillende soorten bomen in ‘blokken’ geplant. Maar het blijft moeilijk om de mensen uit te leggen waarom een karakteristiek tunnelweggetje of kenmerkend populierendijkje door kap en herbepanting zo ingrijpend moeten veranderen.’

Kaalslag voorkomen

Om grote kaalslag te voorkomen werkt het waterschap planmatig. Door het

Eiersgatweg tussen Biervliet en Hoofdplaat. Foto Rudy Visser.

omvormingswerk (rooien en planten) te combineren met andere werkzaamheden (ook van andere wegbeheerders) hoeft een weg maar één keer afgezet te worden. Meestal wordt gekozen voor een gefaseerde aanpak zodat de aantasting van het landschap minder 'zwaar' is. Zeeland is door het waterschap verdeeld in zes werkgebieden met elk een eigen gespecialiseerde groenkantonnier. Deze voert de actuele zaken uit en de afhandeling van klachten. In totaal werken bij de afdeling Wegen circa twintig mensen in de binnendienst en twintig mensen in de buitendienst. Het groenbeheer betreft de wegen en het groen buiten de bebouwde kom, want binnen de bebouwde kom is het groenbeheer voor de gemeentes.

Klankbordgroep

Voor het goed communiceren van al deze plannen en werkzaamheden heeft het

waterschap een klankbordgroep opgericht die jaarlijks bijeenkomt. Daarin zijn de Provincie Zeeland, alle gemeenten, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Zeeuwse Landschap en diverse belangenorganisaties zoals de Molenstichting, Bijenstichting, Tuin van Zeeland en 't Duumpje, vertegenwoordigd. In de klankbordgroep worden de plannen voor het komende jaar besproken. 'Met een aantal van de hiervoor genoemde organisaties zitten we wel vaker om de tafel,' zegt De Kam. 'Daarbij bespreken we tal van actuele zaken zoals ziektes en nieuwe ontwikkelingen.'

Omgeving

Ook worden de omwonenden geïnformeerd over de werkzaamheden die aan de wegbeplanting in hun omgeving worden uitgevoerd. Aanwonenden krijgen vaak al maanden

van te voren een brief met uitleg. Er wordt rekening gehouden met bereikbaarheid van woningen en percelen tijdens de werkzaamheden, en met wensen ten aanzien van herbeplanting. 'Veel werkzaamheden zijn vergunningplichtig,' legt De Kam uit. 'Deze kap- en omgevingsvergunningen zijn openbare procedures waarop mensen kunnen reageren. De reacties komen bij ons terecht zodat wij contact op kunnen nemen met die mensen.'

We beantwoorden vragen en geven informatie waarom er gekapt en herbeplant wordt, en hoe de werkzaamheden worden uitgevoerd. Indien nodig wordt er ook een persmoment georganiseerd.'

Herbeplanten

De Kam vervolgt: 'Verder hebben we nog te maken met de Flora- en

Faunawet en de Natuurwet van de Provincie Zeeland. Bij elk plan vindt een toetsing plaats. We moeten natuurwaarden compenseren en we zijn verplicht om te herbeplanten.

Zo moeten we bijvoorbeeld rekening houden met vleermuisroutes. We rooien dan eerst de ene kant van de weg en pas geruime tijd later de andere kant. Dan kunnen de vleermuizen altijd de weg vinden.'

Social media

'Op social media wordt soms ongenueanceerd gereageerd op het groenbeleid van het waterschap,' vindt de medewerker van het waterschap. 'Men denkt dat wij in het wilde weg kappen, zonder dat men zich verdiept in ons groenbeleid. Soms nemen andere media deze kritiek over, zonder hoor en wederhoor. Dan sta je al direct met 3-0 achter. We moeten daar als waterschap adequaat op reageren. Het team

Communicatie handelt veel van zulke twitterberichten en e-mails af.'

Misverstanden

De Kam wil tot slot nog enkele misverstanden uit de weg ruimen. Bijvoorbeeld dat voor de schaduwwerking op zonnepanelen bestaande bomen gekapt worden. 'Dat is niet zo. Wel wordt er bij herbeplanting rekening mee gehouden.' Een andere misvatting is volgens hem dat het waterschap bomen rooit vanwege de opbrengst van het hout. 'Dat is ook niet zo. Wat ook veel onbegrip

geeft, is dat herbeplanting soms wat langer op zich laat wachten. Maar soms moet de grond nog wat rust gegeven worden of zit er een oude leiding in de berm. We proberen altijd om zo snel mogelijk nieuwe beplanting terug te zetten. Daar wordt namelijk iedereen blij van.'

Voor meer informatie:
www.scheldestromen.nl

Peter Louwerse is lid van de Wantijredactie.

125.000 bomen

Het waterschap beheert ca. 125.000 bomen die gemiddeld veertig jaar oud worden. Per jaar worden ongeveer 2.500 bomen vervangen. Dit zogenaamde omvormingswerk (rooien en planten) wordt geheel uitbesteed aan één aannemer die voor een jaar het werk gegund wordt. Het kleine onderhoud wordt voor 4 jaar aan diverse aannemers uitbesteed. Per werkgebied kan het omvormingswerk flink verschillen. Zo is in Zeeuws-Vlaanderen altijd veel werk en zal in het komend jaar op Schouwen-Duiveland geen omvorming plaatsvinden.

.....
'We moeten de monocultuur doorbreken en ziektes bestrijden'
.....

Gedeputeerde
Anita Pijpelink:

‘Meer bos in Zeeland wordt puzzelen’

Willem de Weert

Gedeputeerde Anita Pijpelink. Foto: Mechteld Jansen.

In het takenpakket van de kersverse gedeputeerde van de Provincie Zeeland Anita Pijpelink (PvdA) zit onder andere ‘natuur en natuurbeleving’.

Hoe beleeft zij zelf bomen en bossen?

‘Ik ben opgegroeid in Hoek, Zeeuws-Vlaanderen en De Braakman lag in de achtertuin. We zwommen daar en speelden vaak in het bos. Je mag het als Zeeuw misschien niet zeggen, maar ik heb meer met bos dan met strand. Wandelen in het bos brengt me tot rust. Bomen stralen voor mijn gevoel een zekere wijsheid en bezinning uit. Ik denk dat we maatschappelijk op een kantelpunt zitten. Tot nu toe waren we, zeker in Zeeland, gewend de natuur aan ons te onderwerpen, voor de economie, voor de veiligheid. Ik ervaar dat we nu natuur weer leren waarderen, ook als bron van levensgeluk.’

Wat betekenen bomen voor uw werk als gedeputeerde?

‘Veel, want de Provincie is verantwoordelijk voor de houtopstanden en moet natuur- en milieuwetten handhaven. In

deze tijd heeft de bescherming van bomen en bossen alles te maken met andere beleidsterreinen zoals energietransitie en klimaatadaptatie. Soms komt het ene natuurbeleid wel met het andere in de knel. Het aanplanten van bomen mag bijvoorbeeld niet ten koste gaan van de weidevogels. Cultuurhistorisch gezien kent het Zeeuwse landschap veel water en open ruimte en de daarmee samenhangende natuur waar we op de eerste plaats voor moeten zorgen. Maar als historica weet ik ook dat elk landschap veranderlijk is en zich aanpast aan de tijd. Mensen komen eerder in opstand als veranderingen schoksgewijs plaatsvinden in plaats van geleidelijk. Dat zie je ook bij het actuele verzet tegen het kappen van bomen. Als het al nodig is, kan kappen beter gefaseerd gebeuren zodat het landschap niet in één keer op de schop gaat.’

Is er ruimte voor nieuwe bossen in Zeeland?

‘Wat we aan bos hebben moeten we zeker behouden. Het Rijk heeft ons de opdracht gegeven om méér natuur aan te leggen. In ons land is alles gegoten in ruimtelijk beleid. Elke vierkante meter grond heeft een wettelijke bestemming. De kunst is een puzzel te leggen waarvan bos een onderdeel kan zijn. Maar een nieuw groot bos zie ik in Zeeland niet één-twee-drie gebeuren. Je kunt ook op andere manieren vergroenen, op daken en schoolpleinen bijvoorbeeld. Je moet de kansen zien.’

Oud-ZMf-medewerker (en partijgenoot) Thijs Kramer was een van uw voorgangers op deze post. Betekent dat iets voor u?

‘Ik heb hem helaas persoonlijk niet gekend. Thijs was ook een Zeeuws-Vlaming, een visionair en een man met ambitie, heb ik gehoord. Plan Waterdunen zit ook in mijn portefeuille en dat kwam uit zijn koker. Goed dat we zijn gedachtegoed levend houden, onder andere met de Thijs Kramerlezing die in 2020 weer op stapel staat.’

Willem de Weert is eindredacteur van Wantij.

Tuin van Zeeland

Uit liefde voor het landschap

De 'Tuin van Zeeland' is vooral bij oudere Walcherenaren een begrip. Vroeger was dit een bijnaam voor Walcheren, toen het platteland nog een kleinschalig landschap was met prachtige buitenplaatsen van de adel en rijke kooplui.

Peter Louwerse

De landbouw vond plaats op weilanden en kleine akkers, gescheiden door meidoornhagen. De stichting Tuin van Zeeland zet zich in voor het behoud van het groene en landelijke karakter van Walcheren. Bestuursleden Arthur van Bommel en Loes Vroome vertellen hoe de stichting dat doet.

Op de website www.tuinvanzeeland.nl is te lezen dat de stichting actief bijdraagt aan de instandhouding, ontwikkeling en uitbreiding van het natuurschoon op Walcheren, met bijzondere aandacht voor bomen, hagen en overige beplanting. Ze doet dat door middel van publicaties en lezingen en het toezien op een goed en zorgvuldig beheer van bomen, hagen en overige beplanting op Walcheren, zowel binnen als buiten de bebouwde kom. 'De aanleiding voor het oprichten van de stichting Tuin van Zeeland, in 2002, waren plannen van het waterschap om prachtige abelen bij Oostkapelle te

kappen. En om, uit angst voor perevuur, de voor Walcheren karakteristieke meidoorns uit de wegbepanting te halen,' zegt Van Bommel. 'Er ontstond eerst een actiegroep die later werd omgevormd in een stichting met een bestuur en donateurs.'

Verhoudingen

'Vanwege een aantal acties stonden we in het verleden op gespannen voet met de gemeenten, de Provincie en het Waterschap,' vertelt Vroome. 'Maar nu zijn de verhoudingen goed. We stellen ons constructief op, hebben begrip voor de problemen waar men soms mee worstelt, en we worden uitgenodigd voor overleg bij de planvorming en kunnen zo bijdragen aan een in onze ogen betere oplossing. Zo doen we met het waterschap jaarlijks een schouw van alle plaatsen op Walcheren waar ze gaan kappen en herplanten.'

Uit liefde

De bestuursleden van de stichting zijn actieve vrijwilligers. Van Bommel zegt dat de bestuursleden en donateurs uit liefde voor het Walcherse landschap het natuurschoon zo veel mogelijk in stand proberen te houden en nieuwe ontwikkelingen zo goed mogelijk in hun omgeving in te passen. 'Natuurlijk kun je niet alles terugdraaien wat in onze ogen is fout gegaan. Veel is groter geworden: de landbouwpercelen, de wegen, de bebouwing. Maar er is nog heel veel om te behouden, we hebben nog genoeg te doen. Het is belangrijk om tegenwicht te geven aan de landbouw en recreatie met hun dikwijls eenzijdige, economische belangen. Zo willen de boeren aan beide kanten van een dam (toegang tot een perceel) liefst 30 meter uitzicht hebben en dus geen beplanting. Maar die grote gaten geven een lelijk en versnipperd beeld.' Vroome voegt toe: 'Tegelijk zijn er minder dammen nodig nu percelen groter zijn.'

Rijdende Rechter

‘We krijgen vaak signalen van omwonenden over het kappen en herplanten van groen door overheden, bedrijven en particulieren,’ zegt Van Bommel. ‘Als er meerdere klachten zijn over een locatie gaan we zelf kijken en praten met die mensen. Vervolgens benaderen we de verantwoordelijke instanties. Dat kan ook door bezwaarschriften in te dienen in het kader van een openbare procedure zoals een kap- of omgevingsvergunning. We zien het als onze taak die signalen op te pikken en door te geven. Maar we geven ook adviezen. We krijgen bijvoorbeeld meldingen van burens die het niet eens zijn over hun grensgroen. Dan gaan we ter plaatse kijken en zijn we soms net de Rijdende Rechter. Onze stichting heeft twee ervaren bomendeskundigen in het bestuur. We hoeven dus geen dure specialisten in te huren.’

Plannen

De nieuwbouwplannen van de drie Walcherse gemeentes worden zo goed mogelijk in de gaten gehouden. Er werd bijvoorbeeld met succes meegedaan aan de protesten tegen het plan Cleene Hooge in de gemeente Middelburg. ‘We hopen dat dit prachtige landschap minder aangetast gaat worden door aanzienlijk minder woningen te bouwen dan was gepland.’ Ook de Provincie Zeeland wordt gevolgd: ‘Onze kritische opstelling bij de plannen van de Provincie voor de vervanging van de bomen langs het Kanaal door Walcheren heeft geresulteerd in een verspreide fasering, die het karakteristieke beeld langer overeind houdt. Recent hebben we het initiatief genomen om met de betrokken overheden een lange-termijnplan voor het hele kanaal op te stellen.’

‘We krijgen vaak signalen van omwonenden

‘We kunnen natuurlijk niet altijd onze zin krijgen,’ beseffen Van Bommel en Vroome. ‘Je moet weten tot hoever je in redelijkheid kunt gaan en dan tevreden zijn met wat je voor natuur en landschap hebt bereikt. We zijn niet tégen veranderingen, maar vóór zorgvuldigheid en goed plannen.’

Voor meer informatie:
www.tuinvanzeeland.nl

Peter Louwerse is lid van de Wantijredactie.

Landschapsarchitect Tineke van Oosten:

‘Bomen versterken de structuur van een landschap’

We schrijven 1972 als Tineke van Oosten-Snoek, die dan net in Zeeland woont, zich zorgen maakt om de ruilverkaveling De Poel-Heinkensand. De meidoorns rond Nisse staan in bloei, maar hoe lang nog? Machines rukken op, hagen en bomen sneuvelen. Het eeuwenoude cultuurhistorische landschap van de Zak van Zuid-Beveland wordt klaar gemaakt voor de moderne landbouw. ‘We moeten wat doen!’

Willem de Weert

Als student won ze met de interuniversitaire studiegroep ‘Zeeuws Meer?’ een prijs voor het idee en de uitwerking van de Stormvloedkering in de Oosterschelde. Haar afstudeerscriptie als landschapsarchitect ging over het samengaan van natuur en recreatie met de economie in ‘De Gouden Delta’. Begin jaren zeventig zijn de tijden aan het veranderen. ‘Als je als burger een goede idee hebt en je schopt en scheldt niet, kun je invloed hebben,’ ontdekte ze. Samen met Jan van der Made schrijft ze het rapport: ‘De Poel. Eliminatie of conservatie?’, met daarin voorstellen om de ruilverkaveling van De Poel anders uit te voeren en meer landschapselementen te handhaven. Er is veel politieke belangstelling voor dit idee,

landelijke milieuorganisaties ondersteunen het en het actualiteitenprogramma Panoramiek maakte een volledige uitzending over dit onderwerp.

Tekentafel

En zie, het ondenkbare gebeurt, Tineke wordt door de landbouwminister toegevoegd aan de ruilverkavelingscommissie en mag met de ingenieurs om de tekentafel. ‘Dat was toen een doorbraak. Het was vijf jaar zwoegen op de vierkante meter, maar het loonde de moeite. Wegen werden niet allemaal rechtgetrokken, bomen en heggen werden gespaard, hier en daar werden stukjes natuur toegevoegd.’ Het geeft haar en haar man Henk, die op de achtergrond bestuurlijk

Tineke van Oosten in De Poel bij Nisse. Ze werd dit jaar, als waardering voor haar vrijwilligerswerk voor o.a. de natuurbescherming, onderscheiden als Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Foto: Henk van Oosten.

actief was, bijna vijftig jaar later, aan de koffie op het terras in Nisse, nog steeds een goed gevoel. ‘Als we over de A58 rijden zien we bij de afslag Heinkensand ook nog steeds de acht grenslinden staan die wij later met Natuurmonumenten hebben aangeplant.’

Hart

‘Hoewel we nu in Rotterdam wonen, ligt ons hart nog in Zeeland. En we zijn nog steeds lid van de ZMf.’ Over kappen denkt ze genuanceerd. ‘Je moet bosbeplanting selectief kappen om licht voor ondergroei en ruimte voor uitgroei tot grote bomen te scheppen. Als je het maar geleidelijk doet. Er moet wel een plan zijn.’ In de jaren zeventig maakte ze met de drie beherende organisaties een bomenplan voor de Zak van Zuid-Beveland. ‘Hoofdstructuren met bomen met een lange omlooptijd, tussenstructuren met een korte omlooptijd om zo monoculturen te voorkomen. Langs de Grote Dijk is dit nog steeds te zien met eiken en iepen.’

Willem de Weert is eindredacteur van Wantij.

Guido Krijger

Natuurmens én vlieg aan het plafond

Hij zwierf in zijn eentje door de eindeloze natuur van Canada en Nieuw-Zeeland, maar heimwee bracht Guido Krijger terug naar zijn geboortegrond: Zeeland. Gelukkig vond hij ook hier inspiratie in het buitenleven. Als nieuw lid van de Wantijredactie wil hij dat graag overbrengen op de lezer.

Foto: Ellen Schoenmakers.

.....
Willem de Weert

Guido Krijger (47) is geboren en getogen in Vlissingen, studeerde af als ingenieur Weg- en waterbouwkunde. Maar zijn hart lag meer bij de ecologie. Een anekdote uit zijn afstudeerproject is illustratief. 'Ik wilde graag onderzoek doen naar de getijdendoordringing en successie in Het Verdrongen Land van Saeftinghe. Ik moest alleen nog goedkeuring van mijn afstudeerbegeleider krijgen. Hij vond het oké als ik ook een steiger in het schorrengebied zou ontwerpen. Gelukkig is dat niet gebeurd, maar het is veelzeggend over de cultuur destijds.' Om zich meer te verdiepen in ecologie en bodemkunde deed hij een tweede studie in Velp: Land-, Water-, en Milieubeheer. Daarna kon hij aan de slag bij Rijkswaterstaat waar hij met plezier heeft gewerkt: 'Ik verstond beide kampen, zowel de technuten als de ecologen. Ik voelde me daar wel een verbinder.' Later werd hij gevraagd om als docent te gaan werken bij de Hogeschool

Zeeland, waar hij vakken doceerde als Hydraulica, Waterbouwkunde en Duurzame ontwikkeling. In weekenden en vakanties was hij in de natuur. De drang naar de wildernis was zo sterk dat hij besloot het roer om te gooien en in 2002 nam hij ontslag. 'Ik wilde vrij zijn, alles loslaten en met de natuur leven.'

Zingeving

Een jaar trok hij met zijn rugzak door de bergen in Canada en Nieuw-Zeeland. 'Gaandeweg voelde ik me toch een beetje verloren. Ik zocht naar nieuwe zingeving en besloot naar huis terug te keren. 'Hij richtte Outdoor Inspiration op. 'Ik wil mijn ervaringen van het leven in de natuur overbrengen op andere mensen, neem ze mee op stap, haal ze uit hun comfortzone en hoop dat ze dan zo nieuwe inspiratie krijgen.' Daarnaast begon hij met zijn vrouw Ellen Schoenmakers WildWier. Ze hebben een vergunning om zeewier

te oogsten en leveren dit aan restaurants, waaronder Pure C (Cadzand-Bad). Hij ontdekte ook dat hij schrijven leuk vindt. 'Ik wil mijn kennis en visie delen, meningen nuanceren en vooral inspireren. Ik haal inspiratie uit de natuur, mijn hoofd én hart. De toestand in de wereld baart mij zorgen.'

'Als ik over de wereld nadenk, dan voel ik me soms een vlieg aan het plafond. Dat is misschien wel de reden waarom ik ecologie zo belangrijk vind. Het is nodig om een zo groot mogelijk plaatje van vraagstukken te schetsen. Alles is met elkaar verbonden.'

Voor meer informatie:
www.outdoorinspiration.nl en
www.wildwier.nl.

Willem de Weert is eindredacteur van Wantij.

Houtkachels onder vuur

Houtkachels staan vandaag de dag niet dikwijls meer in het rijtje van duurzame warmtebronnen. En de mensen die er een gebruiken, krijgen de sticker 'niet milieubewust' en soms zelfs 'milieucrimineel'.

Een vreemde gewaarwording voor een groene burger die heel bewust voor een houtkachel heeft gekozen in zijn duurzaam gerenoveerde woning.

Guido Krijger

(Bio)diversiteit

Ik laat mij inspireren door de natuur. Een ecosysteem is gezond en robuust als de soortenrijkdom groot is. Het ene organisme is niet beter dan de ander. Om dicht bij het onderwerp te blijven: sommige bomen nemen aanzienlijk meer CO₂ op dan andere. Toch zou het geen goed idee zijn om nu (in tijden van de klimaatdiscussie) alleen maar die soort te planten. Elke kwaliteit heeft zijn keerzijde en juist de diversiteit aan kwaliteiten zorgt voor een duurzaam, complex en gezond geheel. Dit is een universeel gegeven. Dat geldt ook voor mensen, hun kwaliteiten en de keuzes die zij maken. Mits die het grotere geheel dienen.

Energiebronnen

Voor energiebronnen geldt hetzelfde. We moeten niet één soort energiebron nastreven. Duidelijk is dat we af moeten van fossiele brandstoffen. Dat is niet van deze tijd (letterlijk en figuurlijk). Maar er is niet één energiebron de beste. Dat bestaat niet, dat is een vergissing. Alle lof voor onze nieuwe technologie zoals het zonnepaneel, de windmolen of de warmtepomp. Maar ook deze energieleveranciers hebben hun keerzijde.

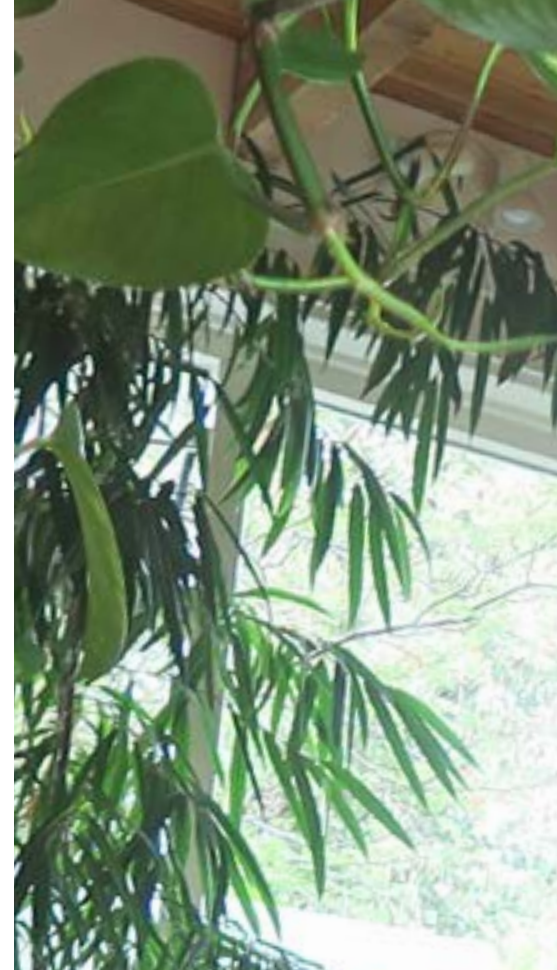
De productie van deze apparaten zijn niet bepaald milieuvriendelijk en kosten veel (uitputbare) grondstoffen. Windmolens hebben een negatief effect op het landschap en vogels. Warmtepompen zijn elektriciteitsvreters en maken geluid. Aan alle oplossingen zitten haken en ogen. Zuinig met energie zijn, dat lijkt nog het belangrijkste uitgangspunt!

Rendement

Een houtkachel met een zeer hoog rendement, dat was mijn keuze vorig jaar, na veel lezen, onderzoek, wikken wegen en voelen. Ja en dat terwijl houtkachels onder vuur liggen. Omdat ze CO₂ uitstoten, de lucht vervuilen en overlast veroorzaken vanwege fijnstof. Hoe zit dat nu precies? Onze houtkachel loopt op hernieuwbare energie, die per saldo geen CO₂ uitstoot en klimaatvriendelijk mag worden genoemd. Ons brandhout komt van bomen uit een bos, op een steenworp afstand van ons huis, die heel hun leven zuurstof hebben geproduceerd en tevens veel andere levens een geweldige dienst hebben bewezen. De bomen zorgden onder meer voor nestmogelijkheden voor vogels, schuilplekken voor dieren, schaduw en zuivere lucht.

Verstandig stoken

Verstandig stoken is daarnaast van wezenlijk belang. Hout dient minimaal twee jaar te worden gedroogd en de manier van stoken heeft grote invloed op de uitstoot. In Noorwegen, waar op veel grotere schaal hout wordt gestookt, was het vroeger de gewoonte om 's nacht de luchttoevoer van de houtkachel voor een flink deel dicht te doen en zodoende het vuur te smoren zodat vuur de hele nacht bleef smeulen en 's morgen de boel alleen maar opgerakeld hoefde te worden. Maar wel met veel rook en uitstoot van giftige stoffen als gevolg, want dat smoren zorgt voor onvolledige verbranding. Dat mag niet meer in Noorwegen: er moet verantwoord worden gestookt. Ik geef toe dat mijn manier van warmte produceren ook niet 100% schoon is. Maar dat is nihil in vergelijking met open haarden (90% van de warmte gaat door de schoorsteen naar buiten), slechte kachels en/of slechte stokers. We zouden een voorbeeld aan Noorwegen moeten nemen en moeten investeren in educatie i.p.v. de houtkachel zwart te maken.

Verzagen, kloven, stapelen

Natuurlijk leven is voor mij een groot goed en daar hoort voor mij ook de houtkachel bij. In februari en maart (voor het broedseizoen) gaan we al bezig met de houtvoorraad voor de komende winter.

Diverse natuurbeschermingsorganisaties hebben de verantwoordelijkheid om de bossen gezond te houden en de biodiversiteit zo hoog mogelijk. Daarvoor worden er ieder jaar bomen gekapt. Dit jaar hadden we vooral Amerikaanse vogelkers, een exoot die regelmatig moet worden gedund want anders gaat deze soort andere waardevolle soorten verdringen.

Verzagen, kloven en stapelen
het hoort er allemaal bij.

**Onze houtkachel maakt mij gelukkig!
Het is een klimaatvriendelijke energievoorziening, zorgt voor lichaamsbeweging, verbinding met het natuurgebied, wooncomfort en een leven met de seizoenen. En vanuit spiritueel opzicht wil ik er aan toevoegen: Wat is de mens zonder het element vuur?**

Guido Krijger is lid van de
Wantijredactie.

De man en het hout

Voor wie geïnspireerd is en/of zijn stookgedrag wil optimaliseren, kan ik van harte het boek van Lars Mytting aanraden: 'De man en het hout'. Hij doet uitgebreid verslag van het hout hakken, stapelen én verantwoord stoken. En als je buiten op straat loopt en last hebt van een sterke schoorsteenlucht: scheer de houtkachel niet over één kam. Deze mensen hebben een verkeerde kachel of kunnen niet stoken!

Uit het goede hout gesneden

Als ik dit schrijf zit ik op een houten stoel, aan een houten tafel en kijk ik af en toe langs het houten kozijn naar buiten. Waar komt dat hout vandaan? Juist: van onze 'bomenvrienden'. Dankbaar ben ik daarvoor. Ik houd van die vrienden én van hun hout!

Guido Krijger

Als ik deze editie lees, lijkt het soms wel alsof Wantij voorstander is van bomenkap. Schijn bedriegt. Er woedt de laatste tijd een verhitte discussie en er is veel kritiek, veel opstand tegen het kappen van bomen. Zo'n discussie vraagt niet om polarisering, maar om een dialoog, nuance, het hele plaatje. Dát er gekapt wordt lijkt me ook niet het probleem. De reden, de mate en de manier waarop er gekapt wordt, is wél van wezenlijk belang. Over de visie achter het kappen van bomen moeten we met elkaar heel kritisch zijn.

Bomen worden steeds vaker afgeschilderd als boosdoeners. Ze worden gekapt omdat ze bijvoorbeeld een gevaar vormen voor de verkeersveiligheid, omdat de eikenprocessierups er in huist of omdat ze 5G dreigen tegen te houden. Dat wekt boze reacties op. En terecht. Hoe haal je het in je botte kop om ze als een last te ervaren! Als we een boom om deze

reden kappen, kappen we immers niet alleen een hinderlijk obstakel. We kappen een zuurstofproducent en het woonhuis voor velen organismen. En in wezen kappen we in ons eigen bestaan, omdat we domweg niet zonder bomen kunnen. De oplossing in dit soort situaties kan beter gezocht worden in de aanpassing van het verkeer door bijvoorbeeld de maximum snelheid te verlagen. En door de biodiversiteit te vergroten zodat er meer vogels zijn die deze rupsen eten. Niet bestrijden, beknipten of knotten, maar toevoegen, vergroten en uitbreiden ...

Zolang de bomen worden gekapt vanuit respect (een boom is een levend wezen) en een goed ecologisch bosbeheer, kun je wat mij betreft geen mooier bouw-materiaal bedenken. Een kunststof kozijn bijvoorbeeld heeft niet zo'n rijk en vrijgevig verleden als een houten kozijn dat heeft. De producent van kunststof is een fabriek, die veel energie en water

gebruikt, CO₂ uitstoot en dikwijls giftige stoffen. Terwijl de producent van hout ons van schone lucht voorziet, zuurstof produceert en voor planten, dier en mens een geweldig habitat is. En dan kunnen we ook nog echt een geluksgevoel krijgen van een mooie boom, de vlammen in je houten vloer of een boom waarin een kind zich vol vertrouwen door de takken omhoog wurmt...

Wat mij betreft zorgen we goed voor onze bomenvrienden én planten we er nog véél meer aan. Zodat we van ze kunnen blijven genieten: tijdens hun leven en ook erna. Stoelen en tafels blijven we nodig hebben. En dan liefst uit het goede hout gesneden, uit een Nederlands of nog liever uit een Zeeuws bos. Want van dat gesleep met materiaal (ook hout) over de wereld snap ik nou geen hout!

Guido Krijger is lid van de Wantijredactie.

Foto: Guido Krijger.

Berichten van de ZMf

Algemene Ledenvergadering gaat niet door

De Algemene Ledenvergadering van ZMf die gepland staat op maandag 28 oktober, gaat niet door. Ons jaarplan voor 2020 is namelijk nog niet helemaal af. Zoals u weet zijn er binnen ZMf de afgelopen jaren grote stappen gemaakt om de interne organisatie nieuw elan te geven. Die frisse wind gaat nu ook door onze toekomstplannen! Maar dat vraagt net iets meer tijd en die willen we graag benutten om u als leden een compleet, ambitieus en innovatief jaarprogramma voor te leggen. Een voorbeeld van zo'n mooi nieuw toekomstplan is project Plan Boom. De Natuur en Milieufederaties, waar ZMf een onderdeel van is, kregen tijdens de Klimaatstaking eind september een grote extra schenking om 10 miljoen extra bomen te planten! Binnenkort versturen we de uitnodigingen met de nieuwe datum voor de Algemene Ledenvergadering. Hou ook onze website in de gaten.

Regiobijeenkomsten 2020

De ZMf vindt het belangrijk dat iedereen in Zeeland de kans krijgt om op een laagdrempelige manier en 'dichtbij huis' informatie te vergaren over natuur en milieu in onze provincie. Misschien heb je ook prangende vragen of maak je je zorgen over de natuur in jouw omgeving? Als autoriteit op het gebied van natuur en milieu kan de ZMf je op de hoogte brengen van belangrijke ontwikkelingen en jouw vragen beantwoorden. Daarom komen we ook in 2020 weer naar jou toe met onze regiobijeenkomsten! Kijk in de agenda op www.zmf.nl voor data en locaties.

Nacht van de Nacht zaterdag 26 oktober

Kom naar de Nacht van de Nacht op zaterdag 26 oktober 2019 en vier samen met ons en heel veel andere Zeeuwen de schoonheid van de donkere nacht. Op www.nachtvandenacht.nl vind je de leukste 'duistere' activiteiten op verschillende locaties in Zeeland.

GoodFoodClub zoekt duurzame voedselinitiatieven

De GoodFoodClub is een initiatief voor en door duurzame initiatieven, boeren en consumenten met als doel om lokaal en duurzaam voedsel op de kaart te zetten. Ook jij kunt daarin een belangrijke rol spelen door te kiezen voor 'eerlijk' geproduceerd lokaal voedsel. Ben jij of ken jij een boer/ bakker/ chef/ etc. met een mooi duurzaam voedselinitiatief die een plek verdient op www.goodfoodclub.nu, stuur dan een mailtje naar jpawsey@zmf.nl

advertorial

We komen ook op plekken zonder postcode.

De Natuur- en Milieufederaties zetten zich in voor een duurzame en gezonde wereld. Samen met mensen, bedrijven en overheden willen zij het verschil maken met schone energie, mooie natuur en gezond voedsel. De Natuur- en Milieufederaties ontvingen sinds 1996 een bijdrage van € 39,6 miljoen van de Nationale Postcode Loterij.

18+ Speel bewust

Deelnemers van de Postcode Loterij: bedankt! Dankzij u kunnen wij de Natuur- en Milieufederaties en 94 andere organisaties financieel ondersteunen. En dankzij u groeide dit Nederlandse loterij-initiatief uit tot de grootste fondsenwerver ter wereld – er werd al ruim € 7 miljard aan goede doelen geschonken. **Samen voor een betere wereld: postcodeloterij.nl**

Dankzij u.

Boswachters Peter Maas en Karel Leeftink

Bij deze dubbele voetafdruk-meting ontstaat er een zekere rivaliteit tussen de collega's Peter Maas en Karel Leeftink van Staatsbosbeheer. Na de vragen naar persoonlijk verbruik ligt Karel nipt voor: minder punten voor voeding en autokilometers, maar wel meer voor vliegen. Na de vragen over kwesties die het huishouden aangaan wint Peter, die erg zijn best heeft gedaan om zijn energieverbruik laag te houden.

Gerda Spaander

Peter isoleerde zijn huis maximaal en had al zonnepanelen in de tijd dat ze nog betaald werden met gulden. En van het gas afgaan? 'Dat kost vooralsnog wel erg veel geld, bijvoorbeeld voor inductiekoken en het aanpassen van het elektriciteitsnet in de woning. En het geluid van een warmtepomp, dat wil ik mezelf en mijn burens niet aandoen in een stille nacht.' Beiden hebben een score van 4 ha. Karel vindt overigens dat het feit dat hij

geen kinderen heeft positief zou moeten meetellen. Voor zijn actuele voetafdruk maakt het weinig uit, maar inderdaad, je voorkomt er wel toekomstige voetafdrukken mee.

Verleiding

Kunnen de boswachters de verleiding weerstaan om flink te reizen om spectaculaire natuur te zien die je in Nederland niet hebt? Karel Leeftink heeft

de nodige vliegereizen gemaakt, maar merkt nu dat er dichterbij ook veel moois te beleven valt. En dat geeft hem een goed gevoel. Peter Maas vliegt zelden, en niet buiten Europa. Met betrekking tot voeding zeggen Peter en Karel niet echt principieel te zijn. Toch blijkt Peter veel biologisch en Fair Trade te kopen. 'De plofkip is bijvoorbeeld te goedkoop. Dat geldt voor meer voedsel. En als ik door een winkelstraat loop valt me op dat er zoveel is wat ik niet nodig heb'.

Bokashi

Dan nog even over het duurzame handelen van hun werkgever: Staatsbosbeheer. Is dat goed geregeld? Beide collega's beamen dat het in theorie wel goed zit, maar dat er in de praktijk wel wat te verbeteren valt. Alle boswachters bij elkaar rijden heel wat kilometers. Kan dat niet wat minder of wat zuiniger? Voor het groene afval uit de terreinen zien ze verbetering. 'Vroeger verbrandden we het meeste, tegenwoordig gaat dun hout vooral naar de biomassacentrale. In de toekomst wordt het afval, ook het maaisel, waarschijnlijk verwerkt tot bokashi. Dat ontstaat bij de fermentatie van organisch materiaal. Dat is met name als structuurverbeteraar prima bruikbaar voor de biologische landbouw.'

Met medewerking
van Gerda Spaander.

Boswachters Peter Maas en Karel Leeftink.
Foto: Gerda Spaander.

